

PRACTICILE RESTAURATIVE ÎN ACTIVITATEA CU COPII CU CERINȚE EDUCAȚIONALE SPECIALE

*Ibolya Kos, prof.
CJRAE Harghita, România*

RESTORATIVE PRACTICES IN THE ACTIVITY OF CHILDREN WITH SPECIAL EDUCATIONAL NEEDS

*Ibolya Kos, prof.
CCERA Harghita, Romania
ORCID: 0009-0008-2855-9654
kosibolya@yahoo.com*

CZU: 376

DOI: 10.46727/c.v1.24-25-03-2023.p152-156

Abstract. In 2017 I participated in a training on restorative practices. Until that moment I had not heard anything related to restorative practices, which can also be applied in educational institutions not only in justice. I listened with great enthusiasm to the story of the trainer Negrea Vidia who told us how she became the representative of these practices. The purpose of restorative practices is from informal to formal methods: emotional statement, affective questions, conciliation meeting, proactive circle, restorative conferences. Restorative practices can be applied as methods to combat violence and bullying in schools, but how do I apply as a speech therapist? Children with special educational needs are emotionally vulnerable and need more attention. In order to establish the relationship of trust and safety with these children, I applied emotional statements and affective questions method. The safety atmosphere created helped to strengthen the children's self-esteem and help the therapeutic-recuperative process of children with special educational needs. In the activity with children with special educational needs the relationship with parents is very important and also applied the restorative practices.

Keywords: restorative practice, special educational needs, affective statements, affective questions, talking piece

Conceptul de practici restaurative

Rădăcinile conceptuale ale practicilor restaurative se regăsesc în sintagma justiție restaurativă, care desemnează un curent de gândire dezvoltat în ultimii 40 de ani în sfera justiției penale. În literatura de specialitate cele două sintagme sunt folosite în mod alternativ. În fapt, practicile restaurative sunt folosite în soluționarea mai multor tipuri de conflicte, nu doar a conflictelor penale.

Justiția restaurativă a fost inspirată de tradiția maorilor din Noua Zeelandă și indienilor din America de Nord. Inițial a fost concepută ca un proces de responsabilizare a familiei, nu ca justiție restaurativă.

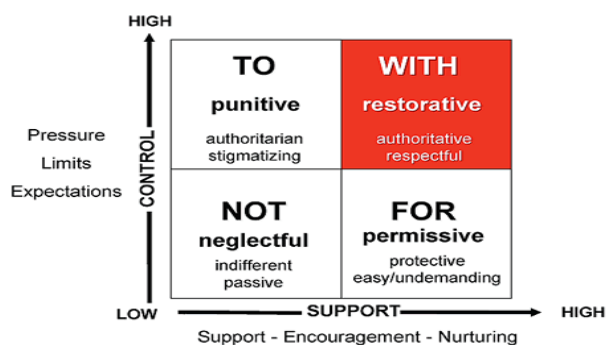
În 1991, conferința de grup familial a fost adaptată de un ofițer de poliție australian, Terry O'Connell, ca o strategie a poliției comunitare de a abate tinerii de la instanță. Acum IIRP numește acea adaptare, care s-a răspândit în jurul lumii, conferință restaurativă. [9] În 1994 Marg Thorsborne, un educator australian, a fost prima care a utilizat conferința restaurativă într-o școală.

Ce sunt însă practicile restaurative? Practica restaurativă este un termen pe care îl folosim pentru a descrie practica filosofiei și procesele justiției restaurative, o abordare ca răspuns la fapte greșite care pune accent pe rezolvarea problemei, pe răul făcut și pe modul în care acesta ar putea fi reparat [2]

Practicile restaurative sunt un domeniu din cadrul științelor sociale care studiază cum să întărească relațiile dintre indivizi, precum și conexiunea socială în cadrul comunităților. Acți-

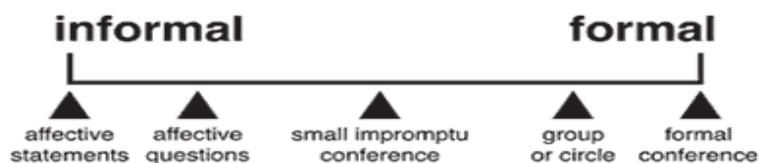
onăm restaurativ, dacă ne organizăm relațiile cu ceilalți conform principiilor respectului reciproc, toleranței față de diferențe, participării egale la luarea deciziilor, reducerii relațiilor de putere, răspunderii colective și redresând nemulțumirile mai degrabă cu reparație decât pedeapsă. Implementarea în practică a acestor principii este susținută de diferite procese de comunicare, cum ar fi „chatul” restaurativ sau conversația individuală, medierea, discuțiile comunitare în cercuri, ședințe în clasă sau conferințe restaurative. IIRP a identificat mai multe concepte pe care le consideră cele mai utile în explicarea și înțelegerea practicilor restaurative.

Fereastra Disciplinei Sociale (figura 1) este un grafic care ilustrează premisa de bază a practicilor restaurative, conform căreia oamenii sunt mai fericiți și sunt mai predispuși să facă schimbări pozitive atunci când cei cu autoritate fac lucruri împreună cu ei. [CostelloWachtel, 2010]

Figura 1. Fereastra Disciplinei Sociale Sursă: Wachtel, 2000 publicat de John Bailie, 2009 [<https://www.iirp.edu/news/power-authority-and-restorative-practices>]

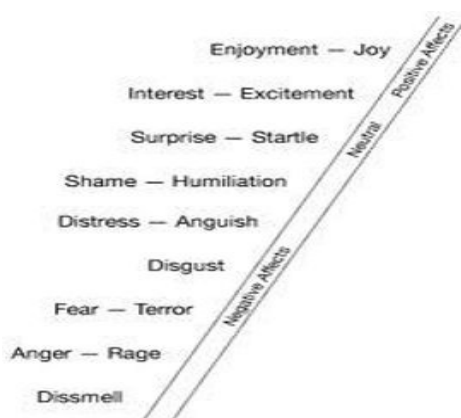
Scala practicilor restaurative (figura 2.) este mai largă de la informal la formal. Pe un continuum al practicilor restaurative, practicile informale includ declarații afective (affective statements) care comunică sentimentele oamenilor, precum și întrebări afective (affective questions) care îi determină pe oameni să reflecteze asupra modului în care comportamentul lor i-a afectat pe ceilalți. Conferințele restaurative ad-hoc (small impromptu conference), grupurile și cercurile (group or circle) sunt oarecum mai structurate, dar nu necesită pregătirea elaborată pentru conferințele oficiale (formal conference).

Figura 2. Scala practicilor restaurative

Sursă: B. Costello, J. Wachtel & T. Wachtel, 2010, Restorative circles in schools

Funcția cea mai critică a practicilor restaurative este restabilirea și construirea relațiilor. Deoarece procesele restaurative informale și formale favorizează expresia afectului. Tomkins (Tomkins, 1962, 1963, 1991) afirma despre psihologia afectului că relațiile umane sunt cele mai bune și cele mai sănătoase atunci când există exprimarea liberă a afectului sau emoției—minimizând negativul, maximizând pozitivul, dar permițând exprimarea liberă. Tomkins a identificat nouă afecte distincte, fiecare ne afectează într-un interval de la ușor la puternic.

Figura 3. Cele nouă afecte

Sursă: adaptat Nathanson, 1992 [<https://www.iirp.edu/news/the-offspring-of-restorative-justice-understanding-the-power-of-restorative-practices-in-residential-communities>]

Practicile restaurative în școli

Într-un mediu școlar tradițional profesorii aplică reguli, metode de pedepse și recompense. Dacă elevii încalcă regulile, prima întrebare este: Cine a făcut și de ce? Și urmează pedeapsa care însă nu are efecte pe termen lung.

Tabelul 1. Întrebări retributive vs. Întrebări restaurative

Întrebări retributive	Întrebări restaurative
Ce ai făcut?	Ce s-a întâmplat?
Cine a făcut?	Cine a fost afectat?
De ce a făcut?	Cum a afectat cele întâmplate?
Ce pedeapsă merită?	Ce ar trebui făcut ca lucrurile să devină la normal?

Aplicabilitatea practicilor restaurative în psihopedagogie specială

În 2017 am participat la un curs de formare cu tematica practicilor restaurative. Până atunci n-am auzit nimic despre această concepție. Am ascultat cu mare entuziasm povestea formatoarei Negrea Vidia, cum a ajuns reprezentanta practicilor restaurative.

Am vrut să pun în practică imediat după formare. Dar cum? Practicile restaurative se pot aplica ca și metode de combaterea violenței și a bullyingului în școli, dar cum să aplic eu ca profesor logoped care lucrează cu copiii cu nevoi educaționale speciale? Copiii cu dizabilități de învățare prezintă un risc mai mare de a fi hărțuiți. Cel puțin un studiu a constatat, de asemenea, că copiii cu dificultăți de învățare pot avea mai multe șanse decât alți copii să-și agreneze colegii. [2] Copiii cu cerințe educaționale speciale sunt vulnerabili emoțional și necesită mai multă atenție. Pornind de la această premisă, am aplicat practicile restaurative pentru stabilirea relației de încredere și atmosferei de siguranță, folosind enunțurile emoționale și întrebările afective. Atmosfera de siguranță creată a ajutat întărirea stimei de sine a copiilor și asistă procesul terapeutic-recuperativ al copiilor cu cerințe educaționale speciale. În activitatea cu copiii cu cerințe educaționale speciale este foarte importantă relația cu părinții, în acest sens practicile restaurative m-au ajutat la stabilirea acestor relații optime.

Mihai este un băiețel de 7 ani, din clasa I, cu dislalie polimorfă, dificultăți de concentrare ale atenției și predispoziție la dislexie, disgrafie. Mihai mai are încă doi frați mai mici. Părinții lui au divorțat, nu comunicau unul cu celălalt nici problemele legate cu copiii lor. Mihai era foarte supărat pe tatăl lui, n-a vrut să-l vadă, învinovățându-l că a părăsit familia. Spera, în

secret, că părinții se vor împăca dacă își vor face destule griji pentru el. Mama a solicitat terapia cu care tata a fost de acord, dar colaborarea era foarte dificilă, totdeauna acuzându-se unul pe celălalt pentru eșecurile copilului. Implementarea planului de intervenție personalizată era foarte dificilă din această cauză. Trebuia să intervin și am hotărât să chem părinții la o discuție folosind practicile restaurative. Am pregătit întrebările restaurative, am comunicat regulile întâlnirii și am folosit o piesă de vorbit (talking piece) pentru evitarea conflictului. Am explicat că întrebările se referă la copii și să răspundă numai persoana care deține piesa de vorbit.

Întrebările erau:

- Ce s-a întâmplat?
- Cum ați simțit?
- Care este partea Dvs. de vină din cele întâmplate?
- Ce puteți să faceți ca lucrurile să revină la normal?

După prima întâlnire, părinții au început să comunice prin mesaje pentru a discuta deciziile legate de copii, iar după trei întâlniri lucrurile au revenit la normal, Mihai a început să facă progrese în recuperare.

David este un băiețel de 6 ani, în grupa mare de grădiniță. Educatoarea a semnalat că la activități David rămâne în urmă de ceilalți colegi, comunicarea se limitează la propoziții simple incorecte gramatical, limbaj dislalic. La activități libere smulge jucăria din mâinile celorlalți copii și se trânteste jos. Problemele au fost semnalate părinților, dar părinții susțin că acasă e băiat cuminte, ei înțeleg ce dorește și nu este nicio problemă, educatoarea exagerează. Educatoarea a recomandat efectuarea unei evaluări în vederea maturității școlare, însă părinții au refuzat. Am chemat echipa multidisciplinară (directoarea, educatoarea, profesorul de sprijin, consilierul școlar) și părinții pentru medierea situației. Am aplicat metoda conferinței restaurative ad-hoc. Prima dată am dat cuvântul educatoarei, care a povestit cât de frustrat se simte și cât de îngrijorat când David se comportă urât cu ceilalți copii. Părinții și-au exprimat emoțiile explicând frustrările lor legate de cele întâmplate în grădiniță. La sfârșitul întâlnirii părinții au înțeles că toate lumea dorește numai binele copilului și, acționând împreună, se poate remedia situația. Au acceptat evaluarea copilului, intervenția psihopedagogică, terapia logopedică și copilul vine în grădiniță cu facilitator.

Maria are 5 ani și 7 luni în grupa mare de grădiniță. Mama solicită evaluare logopedică, însă Maria are mutism selectiv și nu comunică cu persoane străine. La prima întâlnire a fost prezentă și mama, dar în zadar, fetița n-a scos niciun cuvânt, astfel evaluarea logopedică a eșuat. În anamneză de la mama am aflat interesele și obiceiurile Mariei și prietenele de la grădiniță. La următoarea întâlnire am chemat pe Maria și prietenele ei de la grupă, am stat în cerc, am folosit o piesă de vorbit (talking piece) și am rugat pe copii pe rând să-mi spună care este animalul lor preferat și de ce. Când piesa de vorbit (talking piece) a ajuns la Maria și ea a răspuns, deși avea posibilitatea de a pasa răspunsul. Am mai avut încă o activitate în grup, creând astfel atmosfera de siguranță și stabilind o relație de încredere. În urma acestor activități, am reușit să fac evaluarea și stabilirea terapiei logopedice pentru Maria.

Alex este un elev în clasa a VIII-a cu Sindrom Asperger și discalculie. În apropierea evaluării naționale a devenit încordat, anxios. Părinții îi spuneau să învețe că altfel nu intră în liceu. Mama a solicitat condițiile speciale conform procedurii de egalizare de șanse pentru elevii cu cerințe educaționale speciale. Procedura prevede că cei cu tulburare din spectrul autist au dreptul de sală separată și supraveghetor cu pregătire de psihopedagogie specială, iar cei cu discalculie au drepturi la instrumente compensatorii (calculator de buzunar). Ne era teamă de reacția copilului în situație de stres și l-am chemat la consiliere și cu scopul de a-l pregăti pentru desfășurarea evaluării naționale. Când am întrebat cum se simte a izbucnit în plâns și a răspuns că este foarte încordat și stresat. Întrebările și declarațiile afective l-au calmat și am reușit să

explic procedura evaluării. În ziua evaluării Alex era stabil emoțional și a reușit să primească o notă suficient de bună ca să intre în liceul dorit.

Activități cu cadre didactice

În 2016 a schimbat legislația în România referitor la orientarea școlară și profesională a copiilor cu cerințe educaționale speciale. Noua procedură pune accent pe integrarea acestor copii, predominant în învățământul de masă în funcție de cerințele educaționale. Metodologia prevede că fiecare elev cu cerințe educaționale speciale trebuie să aibă un responsabil de caz servicii psihoeducaționale care coordonează activitatea echipei multidisciplinare, compusă din cadrele didactice care predau la clasa elevului.

Cadrele didactice au primit cu reticență pe acești copii. Aveau dificultăți în implementarea procedurii de intervenție integrată. Casa Corpului Didactic „Apaczai Csere Janos” Harghita a organizat cursuri de formare pentru cadrele didactice cu titlul „Activități adaptate pentru copii cu CES”. O parte importantă a acestei curs era relația părinților cu școală, unde am introdus practicile restaurative fiind formatoare. Atitudinea negativă față de copiii cu cerințe educaționale speciale și familiile lor a dispărut treptat, treptat.

Concluzii

Știința socială a practicilor restaurative oferă un fir comun pentru a lega împreună teoria, cercetarea și practica în diverse domenii, precum educație, consiliere, justiție penală, asistență socială și management organizațional. Exemplele enumerate din experiența proprie sunt numai câteva cazuri amintite, dar care susțin efectele pozitive a practicilor restaurative și în domeniul psihopedagogiei speciale.

BIBLIOGRAFIE

1. BAILIE, J. *Power, Authority and Restorative Practices*. [On-line]. Canada, 2009. [citat 6 martie 2023] Accesibil pe Internet: <URL: <https://www.iirp.edu/news/power-authority-and-restorative-practices>>
2. BURNETT, N., and THORSBORNE, M. *Restorative Practice and Special Needs, A practical guide to working restoratively with young people*, Londra, 2015. 208 p.
3. COSTELLO, B., WACHTEL, J., WACHTELL, T. *The Restorative Practices Handbook for Teachers, Disciplinarians and Administrators*, Canada, 2009. 99 p.
4. COSTELLO, B., WACHTEL, J., WACHTEL, T. *Restorative Circles in Schools, Building Community and Enhancing Learning, A practical guide for educators*, Canada, 2010. 133 p.
5. MILLER, S., OLSTAD, C. *The Offspring of Restorative Justice: Understanding the Power of Restorative Practices in Residential Communities* [on-line]. Canada, 2012. [citat 6 martie 2023] Accesibil pe Internet: <URL: <https://www.iirp.edu/news/the-offspring-of-restorative-justice-understanding-the-power-of-restorative-practices-in-residential-communities>>
6. NEGREA, V. et al. Konfliktuskezelés és közösségépítés resztorativ gyakorlatokkal. În: *Az iskolai agresszió megelőzésének és kezelésének többszemponitú megközelítése*. [On-line] Budapesta, Ungaria, 2010.[citat 8 martie 2023] Accesibil pe Internet: <URL: https://tanitonline.hu/uploads/3478/Kolcsonhatosok_iskolai%20agresszi%C3%B3.pdf>
7. NEGREA, V. et al. A resztorativ konfliktuskezelés alapjai. În: *Orvos-képzés*, 2010, nr.4, pp. 365-387.
8. SZABÓ, A. *De la justiția restaurativă la practica restaurativă*. În: *Revista de asistență socială*. 2010. nr.1, pp.125-147 [On-line] București, 2010. [citat 8 martie 2023] Accesibil pe Internet: https://www.researchgate.net/profile/Anamaria-Szabo/publication/296692306_De_la_justitie_restaurativa_la_practici_restaurative_Aplicabilitate_in_sfera_asistentei_sociale_From_Restorative_Justice_to_Restorative_Practices_Applicability_in_the_Field_of_Social_Work/links/56d8569b08aee1aa5f7d7dc5/De-la-justitie-restaurativa-la-practici-restaurative-Aplicabilitate-in-sfera-asistentei-sociale-From-Restorative-Justice-to-Restorative-Practices-Applicability-in-the-Field-of-Social-Work.pdf
9. WACHTEL, T. *Real Justice*, USA, 1997. 198 p.